

Chemot – Entre croyance et confiance en D.ieu

Source : Likouté Si'hot volume 36, première Si'ha sur Chemot

Moché prend peur et s'enfuit suite à un avis de recherche du Pharaon

1

שמות ב, יא: ...ויגדל משה ויצא אל אחיו, וירא בסבלתם; וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו. ויפן נה וכה, וירא כי אין איש, ויך את המצרי ויטמנהו בחול. ויצא ביום השני, והנה שני אנשים עברים נצים; ויאמר לרשע: למה תכה רעך. ויאמר: מי שמך לאיש שר ושפט עלינו, הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי; ויירא משה ויאמר: אכן נודע הדבר. וישמע פרעה את הדבר הזה, ויבקש להרג את משה; ויברח משה מפני פרעה.

Chemot 2, 11 : Moché grandit et alla parmi ses frères et fut témoin de leurs souffrances. Il aperçut un Égyptien frappant un Hébreu, un de ses frères. Il se tourna de côté et d'autre et ne voyant paraître personne, il frappa l'Égyptien et l'ensevelit dans le sable. Étant sorti le jour suivant, il remarqua deux Hébreux qui se querellaient et il dit au coupable : « Pourquoi frappes-tu ton prochain ? » L'autre répondit : « Qui t'a fait notre seigneur et notre juge ? Voudrais-tu me tuer, comme tu as tué l'Égyptien ?! ». Moché prit peur et se dit : « En vérité, la chose est connue ! ». Pharaon fut instruit de ce fait et voulut tuer Moché. Celui-ci s'enfuit de devant Pharaon.

רש"י - ויירא משה: כפשוטו. ומדרשו דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין; אומר: מעתה, שמא אינם ראויין להגאל.

Rachi – [Moché] prit peur : Il faut le comprendre au sens littéral. Et selon le Midrash, Moché s'est inquiété de voir en Israël des mécréants délateurs, et il dit : « Peut-être que, dès lors, ne méritent-ils pas d'être délivrés ? ».

La réaction de Moché suite à la mort de l'Égyptien : avait-il réellement peur pour sa vie ou craignait-il le sort d'Israël ?

Analyse : La peur de Moché était-elle justifiée ou devait-il être confiant ?

2

מדרש בראשית רבה עו, א: [אמר] רבי פנחס בשם רבי ראובן: שני בני אדם הבטיחן הקב"ה ונתיראו, הבחור שבאבות והבחור שבנביאים; הבחור שבאבות זה יעקב, ונאמר לו הקב"ה "והנה אנכי עמך" (ויצא כח, טו), ובסוף נתירא שנאמר "ויירא יעקב". הבחור שבנביאים זה משה, ונאמר לו הקב"ה "כי אהיה עמך" (שמות ג, יב) ולבסוף נתירא; ויאמר ה' אל משה אל תירא אתו" (חוקת כא, לד) - אינו אומר "אל תירא אותו" אלא למי שנתירא.

Midrach Berechit Rabba 76, 1 : Rabbi Pin'has dit au nom de Rabbi Reouven : D.ieu promet à deux hommes Sa protection et ils prirent tout de même peur : l'Élu des patriarches et l'Élu des prophètes. L'Élu des patriarches est Jacob, D.ieu lui dit « *je serai avec toi* » (Vayétsé 28, 15) et il eut pourtant peur. L'Élu des prophètes est Moché, D.ieu lui dit : « *Je serai avec toi* » (Chemot 3, 12), et il prit peur. D'ailleurs, D.ieu dut lui dire par la suite « *ne le crains pas* » ('Houkat 21, 34) : on ne dit « *ne crains pas* » qu'à une personne qui a effectivement peur.

Est-ce normal pour un Juste d'avoir peur même après une promesse de protection divine ?

יפה תואר על בראשית רבה: אין ללמד מהם, שהראוי שלא לירא.

Yefé Toar sur Berechit Rabba : Il ne faut pas suivre leur exemple, ils ne devaient pas avoir peur !

תהלים קיב, ז: נכון לבו, בטח בה'.

Psaumes 112, 7 : Son cœur est ferme, plein de confiance en l'Éternel.

אור השכל בראשית רבה: כך היא מדת הצדיקים, אף על פי שהקב"ה מבטיחם אינם פורקים מעליהם.

Ohr HaSe'hel sur Berechit Rabba : Ainsi est la conduite des Justes : même en ayant une promesse Divine, ils restent sur leurs gardes.

גמרא ברכות ד, א: וירא יעקב מאד" - אומר: שמא יגרם החטא.

Guemara Bera'hot 4a : « Ya'akov eut très peur » (Vayichla'h 32, 8). Il dit : peut-être que la faute [que j'ai éventuellement commise] entraînera [la fin de la protection divine sur moi].

Développement : Est-il anormal de craindre l'arrêt de la protection divine ?

3

חובות הלבבות, שער הביטחון פרק א: מהות הבטחון היא מנוחת נפש הבוטח, ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו, שיעשה הטוב והנכון לו בענין אשר יבטח עליו.

'Hovote Halevavote, portique de la Confiance, ch. 1 : L'essence du *Bita'hone* (confiance en D.ieu) est la tranquillité d'esprit de l'homme confiant, son cœur s'en remettant entièrement à Celui en Qui il a confiance, en étant certain qu'Il fera ce qu'Il estimera être bon et juste dans le sujet sur lequel la confiance est portée.

לקוטי שיחות: פרוש "בטחון" אינו רק אמונה ביכלת ה' להטיבו ולחלצו מצרה כו', אלא שבטח בה' שכן יעשה בפועל, שהדבר ידאי אצלו עד שהוא במנוחה גמורה ואינו דואג כלל. וצריך באור, מהו היסוד לודאות זו, והרי חשש זה ד"שמא יגרם החטא" קיים אצל כל אחד ואחד, במכלל שכן וקל וחומר מזה שאפילו יעקב אבינו חשש שמא יגרם החטא.

Likouté Si'hot : La « confiance » (« *Bita'hone* ») n'est pas seulement la croyance (« *Emounah* ») que D.ieu a la possibilité de l'aider et de le libérer de son problème. En fait, il a confiance dans le fait que D.ieu agira effectivement [pour son bien]. Il en est persuadé, à tel point qu'il est parfaitement serein et ne se soucie aucunement ! Mais cela demande explication : quel est le fondement de cette certitude ?! Le risque que « peut-être la faute entraîne » l'arrêt de la protection existe pour chacun, à plus forte raison du fait que même Ya'akov en avait la crainte !

Peut-on être serein et confiant dans la protection divine, en ignorant l'impact éventuel de ses fautes ?

<p>Hypothèse : Le « <i>Bita'hone</i> » est la certitude que tout est déjà prévu par D.ieu !</p>	<p>4</p>
<p>לקוטי שיחות: ענין הבטחון מיסד על האמונה שהכל מאת הבורא יתברך, ובמילא הוא במנוחה גמורה, כי ממה נפשך: אם לא מגיעה לו שום רעה, הרי ודאי שהקב"ה יחלצהו מזה, ואם אינו ראוי לחסד זה (ומגיע לו ענש זה), עדין נפשו במנוחה גמורה, כי יודע בברור שאין צרתו תוצאה מהדבר שהוא אלא אך ורק מהקב"ה בלבד.</p> <p>Likouté Si'hot : La confiance (« <i>Bita'hone</i> ») en D.ieu est fondée sur la croyance (« <i>Emounah</i> ») que tout vient de Lui. L'homme est donc serein, en tout état de cause : soit il ne mérite aucun mal, et D.ieu le tirera certainement d'affaire ; soit il ne mérite pas l'aide divine, et cette punition lui est due, mais il restera absolument serein, en sachant clairement que son malheur ne provient pas du problème en question, mais plutôt de D.ieu Lui-même.</p> <p>חובות הלבבות, שער הבטחון פרק ב': [אחת הסבות אשר בהן יתכן הבטחון:] שיהיה מי שבטח עליו בתכלית הנדיבות והחסד למי שראוי לו ולמי שאינו ראוי לו ותהיה נדיבותו מתמדת וחסדו נמשך לא יפסק ולא יפסק.</p> <p>'Hovote Halevavote, portique de la Confiance, ch. 2 : Une des raisons de la faisabilité du « <i>Bita'hone</i> » est le fait de compter sur Celui qui est au summum de la générosité et de la bonté, Qui donne à celui qui mérite et à celui qui ne mérite pas, dont la générosité et la bonté sont constantes, elles ne s'arrêteront jamais !</p>	<p>La confiance se définit-elle par l'acceptation que tout ce que D.ieu fait est forcément pour le bien ?</p> 
<p>Explication : Le « <i>Bita'hone</i> » est un niveau plus élevé que la « <i>Emounah</i> » !</p>	<p>5</p>
<p>מענה רבינו הצמח צדק לאחד שהתחנן אצלו לעורר רחמים על חולה מסכן חס ושלום: "טראכט גוט - וועט זיין גוט" ("חשוב טוב ויהיה טוב"). ומשמע מדבריו, שעצם המחשבה לטובה (הבטחון) תביא לתוצאות טובות (ובטוב הנראה והנגלה).</p> <p>Réponse du Rabbi Tsema'h Tsedek à une personne lui demandant de prier pour une personne gravement malade : « Pense bien, cela ira bien ! ». On comprend de ses propos que le fait même de penser bien, d'avoir confiance en D.ieu – produira de bons résultats, dans un bien clairement identifiable en tant que tel.</p> <p>חובות הלבבות שם: [מהות הבטחון הוא] כעבד האסור אשר הוא בבית הבור ברשות אדוניו, [שכל בטחוננו של האסיר הוא רק על אדונו], המסור בידו, ולא יוכל אדם להזיקו ולהועילו .. וזולתו.</p> <p>'Hovote Halevavote ibid. : Le concept du « <i>Bita'hone</i> » en D.ieu est à l'image d'un serviteur emprisonné, étant dans un trou chez son maître, n'ayant confiance qu'en ce dernier, lui seul pouvant le blesser ou l'aider.</p>	<p>« Pense bien, cela sera bien ! » : La confiance en D.ieu est le fait de ne compter qu'en Lui !</p> 
<p>N'est-ce pas trop facile de compter sur D.ieu, sans forcément le mériter ?</p>	<p>6</p>
<p>לקוטי שיחות: בטחון הוא עבודה ויגיעה בנפשו: האדם צריך להשליך את יתרו על הקב"ה שייטיב לו בטוב הנראה והנגלה, וכאשר הוא סומך אך ורק על הקב"ה לבד (מבלי לעשות חשבונות, אם אפשר לו להנצל כו'), אזי ההנהגה עמו מלמעלה הוא מדה כנגד מדה, שהקב"ה שומר עליו ומרחם עליו גם אם על פי חשבון אינו ראוי לכך.</p> <p>Likouté Si'hot : Le « <i>Bita'hone</i> » demande beaucoup d'efforts : l'homme doit décharger son fardeau sur D.ieu, en comptant qu'Il lui amènera un bien visible et évident. Ainsi, lorsque l'homme compte uniquement sur D.ieu, sans faire de calculs sur la faisabilité du sauvetage, alors D.ieu se conduira également « mesure pour mesure » avec cet homme, Il le protégera et aura pitié de lui, même si, logiquement, ce dernier ne le méritait pas.</p>	<p>Cette confiance exige de grands efforts, qui produisent des résultats surnaturels !</p> 
<p>Explication : Pourquoi le texte nous précise-t-il que Moché prit peur ?</p>	<p>7</p>
<p>לקוטי שיחות: כגנת הכתוב להשמיענו שהבטחון עצמו הוא המביא וגורם לישועת ה', ומכלל הן אתה שומע לאו, דזה שהאדם לא נחלץ מצרה הרי זה מפני שהיה חסר בבטחון שלו. ולכן, כיון שמשעה היה ירא לנפשו ולא בטח בהשם שלא יבוא שום ח"ו מפעולותיו הטובות, הרי זה גרם שפרעה שמע הדבר ובקש להרגו, והצריך לברוח ממנו.</p> <p>Likouté Si'hot : Cela nous enseigne que le « <i>Bita'hone</i> » même entraîne le salut Divin. De l'aspect positif nous déduisons l'aspect négatif : lorsqu'un homme n'est pas sauvé d'un malheur, cela est dû au fait qu'il manquait de « <i>Bita'hone</i> ». Ainsi, puisque Moché prit peur et n'eut pas confiance en D.ieu qu'aucun mal n'arrivera de ses bonnes actions, cela même fit en sorte que Pharaon eut vent de l'affaire et voulut le tuer, et Moché dut s'enfuir.</p>	<p>Si Moché avait eu confiance que rien ne lui arriverait, rien ne le serait arrivé !</p> 
<p>Enseignement : La réaction aux obstacles à la réalisation de la volonté divine</p>	<p>8</p>
<p>לקוטי שיחות: כשאדם פוגע במניעות ועכובים על שמירת התורה ומצוות, עליו לדעת, שבטול מניעות ועכובים אלו תלוי בו ובהנהגתו. דאם יש לו בטחון גמור בהשם, שהוא יתברך יעזר שיהיה טוב, עד שהוא במנוחה גמורה בלי שום דאגה כלל [וכמוכן, ביחד עם זה, עושה כל התלוי בו בדרך הטבע לבטל מניעות הללו] - הרי הבטחון "חשוב טוב ויהיה טוב", שכן יהיה לפועל, שיתבטלו כל המניעות ועכובים, וטוב יהיה לו בפועל ממש.</p> <p>Likouté Si'hot : Lorsqu'un homme rencontre des empêchements et des difficultés à pratiquer la Torah et les Mitsvot, il doit savoir que la fin de ces obstacles dépend de lui : s'il a une confiance absolue en l'aide que D.ieu procurera, au point d'être parfaitement serein, sans aucune inquiétude (tout en faisant son possible pour mettre fin à ces difficultés dans les voies naturelles) – alors se réalisera l'assurance : « pense bien, cela ira bien », tous les obstacles et les difficultés s'annuleront, et il verra le bien – très concrètement !</p>	<p>Enseignement : La confiance en D.ieu, combinée à l'effort naturel, fait disparaître les obstacles à la volonté divine !</p> 